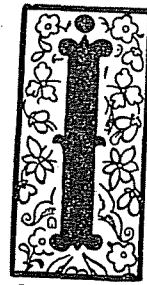

İlâhiyât

Kurban Kesmenin
Metafizik Temelleri

Ali Murad DARYAL
İst. Yük. İsl. Enst.
Öğretim Üyesi

İslâm'da kurban kesme vakasını, tarihi menşinden itibaren günümüze kadarki seyrinde herhalde üç merhaleye ayırmak mümkündür.

1 — Hz. İbrahîm'in kendi öz-evlâdı Hz. İsmail'i Allah'a kurban etme teşebbüsü.

2 — Bu teşebbüsün yine bizzat Allah tarafından durdurularak Hz. İsmail'in yerine bir koçun gönderilmesi. Bu ikinci merhalede dikkat edilirse Kurban eden aynı kalmış fakat Kurban edilen değişmiştir. Ki bu da intikal devresidir.

3 — Son merhalede, yani bizlerde ise, bu ilk teşebbüse nisbetle hem kurban eden değişmiştir ve hem de kurban edilen.

Bilindiği gibi Kurban'ın tarihi İslâmiyette Hazret-i İbrahim'in (a.s.) oğlu Hazret-i İsmail'i (s.a.) kurban etme teşebbüsü ile başlar. Ve sonra bu teşebbüs, bizzat Allah tarafından Hazret-i İsmail'in yerine bir koç kurban edilmesi şekline çevrilir. Ve daha sonra da bizlerde koyun kurban etme şeklinde devam eder.

Hal böyle olunca, karşımıza halledilmesi gereken yeni bir takım meseleler çıkmaktadır.

Şöyle ki, Hz. İbrahim'in öz-evlâdı olan Hz. İsmail ile olan Baba-Oğul münasebetine karşılık Allah tarafından Oğlunun yerine gönderilen Koç arasındaki benzerlikler, başka bir deyişle Baba-Evlâd ile Sahib-Koç arasındaki münasebetin ayrı tarafları belli olmakla beraber bir ve aynı olan tarafları nelerdir? Herhalde ağır basan müşterek tarafları olmasa

idi Hz. İsmail'in karşılığında Allah Tealâ bu koçu göndermez daha münasib bir yol gösterirdi.

Akla gelen ikinci mühim soru da şudur. Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail ile olan münasebetine karşılık bizlerin koyun ile olan münasebetlerimiz arasında ne gibi benzerlikler ve ne gibi bir ve aynı olan hususiyetler vardır? Zira müşterek taraflar olmasa idi bu gelenek bizlerde bu şekilde devam etmezdi.

Akla gelebilen soruları sorduktan sonra artık elden geldigince bu soruları cevaplandırmaya geçebiliriz.

Şöyle ki; Hz. İbrahim'in (a.s.) kurba olarak evlâdını seçmesi tesadüfi değildir. Bunu, yani bu seçişi sadece sevgi ile değerlendirmek te mümkün değildir. Çünkü insan pekâlâ ailesini de evlâdı kadar belki de daha fazla sevebilir. Böyle olabileceği halde Hz. İbrahim'in (a.s.) kendi öz evlâdını seçmesinde daha başka hikmetlerin var olacağı muhakkaktır.

Meselâ: Evlâd babanın ve ananın bir parçasıdır. Yani ana-baba ile evlâd arasında sadece manevî bir bağ olan «sevgi» den başka maddî bakımdan da kuvvetli bir bağ mevcuttur. Zira evlâd, ana-babanın maddî varlıklarının bir neticesi ve yine onların maddî, manevî bir devamıdır. Yani evlâd hem ana ve babanın seneler süren emeklerini kendi nefsinde toplamak suretiyle onların ömürlerinden bir parça haline gelmiştir ve hem de onların ölümlerinden sonra onların varlıklarını kendi nefsinde sürdüreceği bir unsur olmuştur. İlerde bahsedileceği gibi Koç ile Sahibi arasında da tmamaen aynı münasebetler mevcuttur. Umumiyetle erkeğin erkek evlâd, kadının da kız evlâd istemesinin sebeplerinden biri de budur. Çünkü bu evlâtlar ana ve babalarının bir bakıma bir yardımcıları, bir tamamlayıcıları ve bir bakıma da onlar öldükten sonra onların bir devamlarıdır.

Hal böyle olunca baba ve ananın kendi maddî ve manevî varlıklarının bir devamı olan evlâtlarını kurban etmeye razı olmaları bir bakıma kendilerini, kendi öz-varlıklarını fedaya razı olmaları demektir.

Hal böyle olunca baba ve ananın kendi maddî ve manevî varlıklarının bir devamı olan evlâtlarını kurban etmeye razı olmaları bir bakıma kendilerini, kendi öz-varlıklarını fedaya razı olmaları demektir.

Böylece bir çok hikmetleri havi olarak başlayan kurban kesme hadisesinin yine bizlerde koyun kesme şeklinde devam etmesi de her halde şu sebeplerledir:

Koyun madde, yani para karşılığı alınıp kesilmekte ve eti de bir kısmı evde bırakılmak üzere fakir-fukara, eşe-dosta hediye edilmektedir. Kısacası koyun, para karşılığı alınmaktadır. Bu para, tabii helâl para, insanın ömründen bir kısmını vererek elde ettiği maddedir. Yani, o madde onu kazananın ömründen bir kısmını kendi içinde ihtiva etmektedir. Kısacası, bu para duruma göre onu kazananın hayatından muayyen bir zamanı ve bu zaman zarfında da onu kazanırken yolup-üzülmesini, yıpranıp-terlemesini yani sarfettiği emeği kendinde taşımaktadır. Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, bir kimsenin kurban kesmek için ayırdığı para, zaman ve enerji olarak o insanın ömründen bir kısmını teşkil etmektedir. Hal böyle olunca; bir insanın zaman ve emek (yani güç ve enerji) olarak kendi ömründen bir parçasını teşkil eden yani onun gecen ömründen bir kısmı demek olan para ile koyun alarak kesmeye razı olması, zaman ve emek sarf etmek suretiyle kendinden bir çok şeyler vererek kendinden bir parça haline gelen evlâdını kesmeye razı olması ve daha kısacası kendini kurban etmeye feda etmeye razı manasına gelir.

Ve yine insanın kendi maddî varlığından bir kısmını vererek kazandığı para ile arasında maddî bağlantı olduğu gibi aynı zamanda ömrününün bir kısmı demek olan para ile manevî bir bağlantı bir sevgi bağlantısı da mevcuttur. Çünkü o para o insanın ömrününün bir kısmını temsil etmektedir. Kısacası para, insanın evlâdı gibi hem maddî ve hem de manevî olmak üzere her iki tarafının da tamamlayıcısıdır ve onlar öldükten sonra da iyi veya kötü olarak tıpkı evlâd gibi onların bir devamıdır.

İşte yukarıdan beri saymaya çalıştığımız gerekçeler iledir ki, Hz. İbrahim'in evlâdı Hz. İsmail'i kurban etme teşebbüsü bizlerde kendi alınımızın téri ile helâlden

kazandığımız para karşılığı aldığımız koyun kurban etme şeklinde devam edelmektedir.

Bu kurban kesme vakasında dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da her halde şudur: Hz. İbrahim'in evlâdı Hz. İsmail'i kurban etme teşebbüsünde Hz. İbrahim'in hareket noktası Allah aşkı idi. Allah aşkının Hz. İbrahim'deki tezahür ve tecellisi idi. Halbuki cüz'î de olsa bu fedakârlıklar bizlerde gerektiği gibi Allah aşkına sahip olabilmemiz için bütün ömrümüz boyunca takib etmemiz gereken bir eğitim vetiresi durumu arz etmektedir. Yani Allah aşkıyla başlayan kurban kesme vakası bizlerde Allah aşkına tevaccüh etme (yönelme) şeklinde devam etmektedir, ve böylece İlahî sevgi de devrini tamamlamaktadır. ki biz buna pekâlâ «Büyük DEVİR» diyebiliriz. Bir de fertte başlayıp fertte biten ikinci bir devir vardır ki bundan da ilerde bahsedilecektir. Buna da her halde «KÜÇÜK DEVİR» demek mecburiyetindeyizdir.

Bu meseleyi belki şöyle de ele alabiliriz: Gerek Hz. İbrahim'in evlâdı Hz. İsmail'i kurban etme teşebbüsü ve gerekse bizlerin koyun kurban etme gayretlerimiz madde üstü olup manevî sahaya giren «SEVGİ»yi de kademelere, merhalelere ayırmaktadır. Ve bizlere İlahî aşkın, Allah sevgisinin her türlü sevginin üstünde olduğunu, ve bütün asil sevgilerin o İlahî sevgiden neşet edip çıktığını ve bu İlahî sevgiden hiç kimsenin hiç bir şekilde zarar ziyan görmek şurda kalsın bilâkis bu sevginin iyilik şefkat getirip kurtarıcı olduğunu işaret etmektedir. Netice olarak Allah Tealâ Hz. İbrahim'in kıssasıyla kendi sevgisinin insanlara saadet ve selâmet getireceğini ve ancak kendi sevgisinin insanlığı düştüğü girdap ve felâketlerden kurtaracağını anlatmak istemektedir. Ve tabii bundan da, yapıcı, kurtarıcı olmayan bilâkis yıkıcı, tahrip edici bir sevginin patolojik (Marazî) bir durum arz edeceği kendiliğinden ortaya çıkar.

Hz. İbrahim'in evlâdı Hz. İsmail'i kurban etme teşebbüsünde hareket noktası, kemaliyle sahip olduğu İlahî sevgi idi. İşte bunun

için evlâdını kurban etmeye lüzum hasıl olmadı ve bu aynı sevgi bir kurtarıcı olarak tecelli etti. Buna karşılık bizlerde ise, lâıyık veçhile sahib olmadığımız İlahî sevgiye nail olabilmek için para, mal, mülk gibi ikinci-üçüncü dereceden bir takım sevgilerimizi bu ilâhî sevgiye feda edebilmek gayretinden başka bir şey değildir. Bu da pekâlâ göstermektedir ki, ikinci, üçüncü, veya daha aşağı dereceden de olsa her hangi bir sevginin gayret, çalışmak ve fedakârlık sonucu en üst sevgi, ideal sevgi, yani İlahî sevgiye inkılâp edip dönüştüğünü göstermektedir. Yoksa Allah Tealâ kestiğimiz veya keseceğimiz kurbanların kanundan da, etinden de müstağnidir. Bu kestiğimiz kurbanların Allah Tealâ'ya karşı beslediğimiz sevgi ve muhabbetin artmasında hizmet etmekten başka hiç bir değeri yoktur.

Bunlara ilâveten koyun hem bizzat kendi varlığıyla ve hem de aldığı karşılık itibarıyla maddedir, maddeyi temsil etmektedir. Başka bir ifade ile koyun:

1 — Onu almak için para kazanmak gayesiyle sarfetdiğimiz «ENERJİ - GÜÇ - KUVVET» itibarıyla maddedir.

2 — Enerji karşılığında kazandığımız ve alırken de vermek mecburiyetinde olduğumuz «PARA» itibarıyla maddedir.

3 — Ve nihayet sırf kendi varlığı itibarıyla maddedir. Hal böyle olunca, Kurban Bayramının gelmesi ile Allah Rızası için kurban kesmemiz maddeyi ÜÇ-HALİYLE, enerji-para-varlık olarak kendi nefsinde toplamış olan koyunu yani maddeyi Allah Rızasına yani Manaya tamamen feda etmemizden başka bir şey değildir.

Burda dikkat edilirse, potansiyel halindeki enerjiyi harekete geçirip ona istikamet veren, şekil veren Allah Rızasıdır, Allah Sevgisidir. Ve neticede yine bu madde bir çok şekil değiştirdikten sonra yine Allah Rızası, Allah Sevgisi uğruna feda edilmektedir. Böylece yukarıda işaret ettiğimiz kişide haşlayıp kişide biten «KÜÇÜK-DEVİR» de kendini tamamlamış olur. Bunu aşağıda vereceğimiz bir misal belki daha fazla açıklığa kavuşturacaktır. Bunun

için canı et isteyen bir kimsenin bir koyun alıp kesip yediğini düşünelim. Burda da tamamlanan bir devir vardır. Burada ilk hareket noktası yani et ihtiyacı fizyolojik (bedenle ilgili) bir ihtiyaçtır yani maddî bir ihtiyaçtır. bunu alıp kesip yemekle de bu ihtiyaç giderilmiştir ve böylece bu da devrini tamamlamıştır. Halbuki kurban vakasında durum yukarıda işaret olunduğu veçhile hiç de böyle değildir. Başlangıç ve bitiş madde değil bilâkis madde üstüdür.

Evet, aslında bu hal, yani maddenin manaya feda edilişi zannedildiğinden çok daha fazla değer taşımaktadır. Zira İslâmdan önce müşrikler putları uğruna yaptıkları kurbanları putlarının dibinde keserlerdi. Böylece hem kurban edilen ve hem de uğruna kurban edilen «put onların elleriyle tutup, gözleriyle gördükleri birer madde olarak karşılığında dururdu. Yani her ikisi de maddenin birer temsilcisi olarak bu insanların beş duygusuna hitab ederdi. Ve fakat bu insanlar, maddeyi kendi aralarında kademlere, sıralamalara ayırdıklarından madde olan kurbanın yine madde olan puta kurban edilmesinde hiç bir fevkalâdelik görmezlerdi. Fakat buna karşılık madde olan kurbanın elle tutulmayan gözle görülmeyen ve beş duyguyla algılanamayan madde-üstü bir Varlık uğruna kurban edilmesine de bir türlü akıl erdiremezler ve bunu bir türlü anlayamazlardı. İşte İslâmın gelmesiyle bu maddeden kurtuluş bir anda gerçekleşmiş ve insanlar maddenin dar sınırını bir anda aşabilmişlerdir.

İslâmdan çok önce, daha binlerce yıl önce insanları maddenin dar sınırlarından ve belirli kalıplarından kurtarıp onları fikren ve ruhen yap-yeni ufuklara yöneltmek için en büyük atılımı, insanı dehşete düşüren en büyük fedakârlığı, insanların bu hususa dikkatini çekmek için Hazret-i İbrahim (a.s.) ve O'nun saygı değer oğlu Hazreti İsmail (a.s.) yapmıştır.

Yapılan bu büyük fedakârlıktan sonradır ki insanlar zaman, zaman duçar oldukları gâfletler müstesna, Madde - Üstünü maddeden çok

daha fazla değerli bulmuşlar ve bu madde-üstü meselelere yönelmişlerdir. Kısaca şöyle söyleyebiliriz; yapılan bu fedakârlık insanların gözün dar zaviyesinden kurtarmış ve insanları daha büyük alemler aramaya teşvik etmiştir. Bu da birçok yeni keşiflerin, yeni buluşların ve modern ilmin nüvesini teşkil etmiştir.

Çünkü insanlar ancak bu sayede gözün dar zaviyesinden, aldatıcı faaliyetlerinden ve buna rağmen ağır basan tahakkümünden kurtulmuşlardır. Böylece gözün dar sınırını aşan ve daha büyük alemlere yönelen insanlar aradıklarını ve bu aradıklarını ararken de farkında olmadıkları için aramadıkları bir çok hakikatleri bulmuşlardır. Felsefede Platon'un «İdea» lar nazariyesini yorumlar ken felsefe tarihçilerinin bir çoğu bu fikri gayet ciddiyle ve gayet samimiyetle müdafaa ederler. Ve «Metafizik düşüncenin çağdaş ilmin kurulmasında ve gelişmesinde çok büyük payı olduğunu sık sık tekrarlarlar.»

Tekrar mevzumuzla dönerek şunu da ilâve edelim ki, bu hal yani Mana'nın maddeye tercihi namazda da mevcuttur. Maddeyi temsil eden başın En büyük Mana olan Allah Tealâ'nın karşısında eğilmesidir. İzah edilmediği takdirde bir yabancıya bu hali anlayamaması da bundandır. Çünkü secde eden bir insanın karşısında madde olarak hiç bir şey, ama hiç bir yoktur. Ve fakat namaz kılan bir müslüman gözleriyle görmediği fakat inandığı BİR-TEK VARLIK önünde rahat, rahat eğilebilmekte ve secde edebilmektedir. Ve bunu da gayet tabii, gayet normal görmekte ve hiç bir şekilde yadırgamamaktadır. Bu da aliminden cahiline, okumuşundan okumamışına kadar herkesin bu metafizik meseleleri ne kadar iyi kavradığını çok iyi bir şekilde dile getirmektedir.

Bunlardan başka birinci derecede olmasa da hiç olmazsa tali derecede yine bu Kurban-Vakasının cemiyet içersinde çok taraflı vardır. Meselâ: Şayet etinden ve yününden konu-komşunun, fakir-fukaranın istifade etmesi gibi. Göze ilk bakışta cüz'i gibi görünen bu kurban etinden fakir-fukaranın

istifade etmesi meselesi ciddi olarak hesaplanırsa hiç te küçümsenmeyecek neticelerin alınacağı muhakkaktır. İşte bu küçük bir İvakiya» bile İlahî sevginin her yerde herkese iyilikten başka hiç bir şey getirmeyeceğini gösterir güzel ve mütevazî bir delildir. Nitelikim canı et istediği için bir koyun alıp da kesen bir kimsenin bu koyunun etini kendi boğazından keserek fakir fukaraya dağıttığı pek görülmüş hadiselerden değildir. Yukarıda da izah edilmeğe çalışıldığı gibi bu kimsenin hareket noktası fizyolojik ihtiyaçtır. Halbuki kurban kesen bir kimsenin hareket noktası ise Allah sevgisidir.

Mevzumuz kurban eti ile ilgili hususlara geldiğinden bazı meselelere daha temas etmek her halde yerinde olacaktır. Ve bu mevzu da, konumuza en iyi şekilde açıklık kazandıracağını zannettiğimiz için bir misalle girelim. Bunun içinde çalışıp-didiniş alınının teri ile ayda bin sekiz yüz lira alan ve Kurban Bayramının gelmesi ile de bu aldığı paranın yarısını teşkil eden dokuz yüz lira karşılığında bir koyun alıp Allah Rızası için Kurban eden bir müslüman düşünelim. Tabiidir ki böyle bir kimse bu koyunu kestikten sonra, bir kısmını çoluk-çocuğuna, bir kısmını ise akraba ve taallukatına ve diğer kısmını da fakir-fukaraya vermek üzere üç kısma bölecektir. Koyunu dokuz yüz liraya almış olduğuna göre üç yüz lirası eve çoluk-çocuğuna, üç yüz lirası akrabalarına, eşine dostuna ve nihayet son üç yüz lirası da fakir fukaraya gidecektir. Dikkat edilecek olursa bu kimse sırf akrabalarına hediye ettiği etin karşılığı olan üç yüz lira için tam beş gün sabahtan akşama kadar yaz-kış soğuk-sıcak demeden çalışmış çabalamıştır ve bu parayı kazanmıştır. Sabahleyin evinden çıkıp işine giden ve işinde akşama kadar bıkmadan usanmadan çalışmış ve bu emeği karşılığı aldığı para ile aldığı koyunun etini akrabalarına gönderen bu kimse onları hatırlamış, onlara olan sevgi ve bağlılığını isbat etmiş ve nihayet onları ziyaret etmiş durumdadır. İslâmda «SILA-I RAHİM» akrabaları ziyaret esası

vardır. Böylece akrabalarına kurban eti gönderen bu kimse onları hatırlamak onlara sevgi ve bağlılığını isbat etmek bir yana bir bakıma bizzat onları ziyaret etmiş durumdadır. Evet onları ziyaret etmiş durumdadır. Çünkü akrabalarını ziyaret etmiş bir kimsenin akrabalarına kendi öz-benliğinden verdiği şeyleri her halde:

AKRABALARI ZİYARET = ZAMAN X ENERJİ (= kuvvet x yol) olarak formüle etmek mümkündür. Bunun gibi sabahleyin evinden çıkıp işine giderek akşama kadar çalışıp kazandığı paranın karşılığı olan eti akrabalarına hediye eden kimse de yine kendinden, kendi öz-benliğinden onlara bir şeyler vermiştir ki bunun da her halde:

KURBAN KESME = ZAMAN X ENERJİ (= kuvvet x yol) olarak formüle etmek mümkündür.

Burada dikkat edilecek olursa gerek akrabalarını ziyaret eden kimse ve gerekse onlara kurban eti gönderen kimsenin tâbi oldukları formüller aynıdır. Yani bu iki çeşit insanda akrabalarına aynı şeyleri vermişlerdir. Kısacası, nasıl ki akrabalarını ziyarete giden bir kimse kendi vaktinden bir kısmını ve kendi güç ve enerjisinden de bir miktarını onlara veda ediyorsa yine aynı şekilde sabahtan işine gidip kazandığı parayı akrabalarına hediye eden bir kimse de tıpkı akrabalarını ziyarete giden bir kimse gibi ömründen bir kısmını enerji ve gücünden de bir miktarını akrabalarına feda etmiş, onlara adanmış durumdadır. Yalnız burada ufak bir fark da mevcuttur ki; o da ziyaretlerde akrabaların birbirleriyle oturup konuşmasına karşılık diğerinde böyle bir imkânın pek olmamasıdır. Fakat bu da fazlasıyla ehemmiyeti haiz bir mesele değildir. Çünkü akrabaları ziyaretten kasıt onlara kendimizden bir şeyler vermemizdir. Nitelikim akrabalarını ziyarete giden bir kimse eğer onları evde bulamazsa onları evde bulmuşçasına sevab alır ve «Akrabalarınızı ziyaret ediniz» emrinin mesuliyetinden de kendi imkânlarına göre belirli bir zaman için kurtulmuş olur. Ama tabii bu evde

bulmamalar kasıtlı ve maksatlı olmamak kaydı ile. Netice olarak bunu söyleyebiliriz ki; dokuz yüz liraya bir koyun alarak bunun üçte birini akrabalarına hediye eden bir kimse ömründen tam beş gününü zaman ve enerji olarak onlara adanmış, onlara feda etmiş dolayısıyla kendi varlığından onlara bir şeyler vermiş ve böylece hem onları hatırlamış, hem onlara sevgi ve bağlılığını göstermiş ve hem de bir bakıma onları ziyaret etmiş, onları yoklamış ve bir sıkıntıya düşerlerse onlara elinden gelen her yardımı yapacağını her fedakârlığı göstereceğini ima yolu ile hissettirmiş durumdadır.

Fakir - fukaraya dağıtılan son üçte bire gelince: Böyle bir kimse bu son üçte bir için de yine yukarıda anlatıldığı gibi bütünüyle ömrünün tam beş gününü bu fakir-fukaraya adanmış, feda etmiş durumdadır. Yani böyle bir insan yoksullara, yetimlere ve fakir fukaraya emek vermiş, onlara emeği geçmiş durumdadır. İnsanlar yapıları icabı, ister canlı olsun, isterse cansız olsun emek verdikleri, kendilerinden bir şeyler verdikleri şeyleri severler. Çünkü onlara emek vermişlerdir, ve onlar da bu surette kendilerinden bir parça halini almıştır. Hal böyle olunca böyle bir insan farkında olmadan, ister-istemez yoksulları yetimleri, fakir-fukarayı sevecektir, onlara tepeden bakmak şurda kalsın bilâkis onlara kendini yakın bulacaktır. Çünkü onlara emeği geçmiş, yine onlara hizmet etmiş durumdadır. İnsanlar hizmet etikleri varlıklara tepeden bakamazlar. Bunu isteseler de yapamazlar daha doğrusu beceremezler. Zira hizmet sevgi getirir yoksa boş bir gurur değil. Tabii aynı esas akrabalar için de mevcuttur. Onlar arasında da sevgi saygı doğuracağını yukarıdaki gerekçelerle tekrarlamaya her halde lüzum hasıl olmayacaktır... Ve bunlardan başka, bu fakir-fukaraya dağıtılan bu etlerin onların gıdaları, beslenmeleri ve geçimleri üzerinde de fazlasıyla müsbet yönden tesirli olacağını, ve bir çok faydalar sağlayacağını söylemek de daha fazla teferruata dalmadan bu hususu belirtmek için her halde kâfi gelecektir.

Ve yine bu kurbanın gelişi güzel olmayıp senenin muayyen günlerinde kesilmesi de diğer ibadetlerde olduğu gibi bu ibâdetde de müslümanlar arası birlik ve beraberlik içinde olmanın lüzumunu göstermektedir.

Ayrıca burda dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da şu olmalıdır. Bu kurban ibadeti esnasında dilimizle yapmaya mecbur olduğumuz ibadet ancak bir, en fazla iki dakikayı dolduracak kadar az ve kısa olmasına karşılık aynı kurban ibadeti esnasında vücudumuzla yaptığımız çeşitli hareket şeklindeki vücut ibadetlerimiz yani yapmaya mecbur olduğumuz hareket ve davranışlarımız değil birkaç dakikayı günleri ve hatta haftaları içine alacak kadar fazla ve yoğunur. Sadece kurbanın alınıp nakledilmesi kesilip dağıtılması bile rahat, rahat bir günü dolduracak mahiyettedir. Kurbanı alabilmek için gerekli parayı kazanabilmek gayesi ile sarfet-

mek mecburiyetinde olduğumuz günlerde bundan ayırırız. Bu günleri de hesaba katarsak kurban kesmek için vücudumuzla sarfettiğimiz mesaf ve emek ile bu ibadet esnasında dilimizle yapmaya mecbur olduğumuz lisanî ibadet arasında ki farkın, faaliyet ve hareket lehine ne derece bir kayış gösterdiği daha açıkça ortaya çıkar. Kaldı ki bu ibadet esnasında okumaya mecbur olduğumuz BESMELE ve TEKBİRLER de lüzumu halinde pekâlâ başkaları tarafından okunabilir. Ama bu koyunun sadece bizim kurbanımız olabilmesi için onun parasının bizzat bizim tarafımızdan verilmiş olması kat'iyetle şarttır.

Bunlara ilâveten tali derecede de olsa diğer bazı hususlar yine dikkati çekmektedir. Meselâ İslâmiyet bütün canlılara karşı bizlere daima şefkat ve merhameti emreder. Kurbanı gelince bizlerin şefkat ve merhamet üzerine dikkatimizi daha fazla çeker ve bu

hususla bizlere daha fazla tavsiyeelde bulunur. Bu da bizlere açıkça göstermektedir ki canlı varlıklar ve hatta cansız varlıklar gayeleri kadar değerlidirler. Nitekim gerek eti için ve gerekse kurban için olsun her iki halde de koyun kesilmektedir. Yalnız bunları birbirinden ayıran ve birini diğerinden daha üstün kılan şey kesilişlerinde ki gayedir. Kaldı ki bu gaye de koyunun bizzat kendinden gelmemektedir. Bilâkis, hariçten, kendini kesecek kimse tarafından gelmektedir. İnsanların niyetleri bu kendi malları olan koyunlar üzerinde bu kadar farklılık doğursa bu niyetleri taşıyan insanların bizzat kendilerinde ne derece farklılık doğuracağını bu küçük misalden hesap edip çıkarmak her halde mümkündür ve yine bu misalden hareket ederek kendi niyetlerimiz üzerine eğilerek onlara en mükemmel şekli vermeye çalışmamız da her halde şarttır.

ABONELERİMİZE

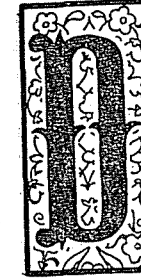
1 — Mecmuamıza birinci devreden abone olan eski abonelerimizin en kısa zamanda yeni adreslerini bildirmelerini,

2 — Adres eksik veya yanlışsa, yahut başka bir sebeple mecmuamızı alamayan abonelerimizin durumu mecmuamıza bildirmelerini rica ederiz.

İSLÂM MEDENİYETİ

CEHALETİN GETİRDİKLERİ

Bekir TOPALOĞLU
İst. Yük. İsl. Enst.
Öğretim Üyesi

İN adamı için zaruri olan «İman, İlim ve Metod» mefhumlarından ikincisi, ilim hakkında kaleme aldığımız bu son yazımızda hepimizce ma'lûm olan bazı tecrübelerle istinad edeceğiz. Memleketimizin din hayatında, gerek icrâ teşkilâtında vazife almış nice insanı, öğretmen ve din adamını (Diyanet mensubunu) tanıyoruz. Hiç bir muayyen şahıs söz konusu olmadan, tarafgirlik, basitlik, kıskançlık ve kin çukuruna —Allah'ın lütfuyla— düşmeden, münakaşa kaldırmaz «İman» şartı bulunduktan sonra, bilgili olan ve olmayan iki tipin hizmet şanslarını mukayese edelim.

Asırlarca İslâm imanının yuvahğını yapan güzel Anadolu'muzun asıl ailesinden göreneğe bağlı (taklidi) bir iman aşısı almış bir insan düşünelim: Sağlam, kafasını ve gönlünü doyurucu mahiyette olmayan bir din tahsili almıştır. Aslında ve için başlangıcında samimidir, iyi niyetlidir. Ne var ki büyük bir sistem, umumi bir nizam, bir dünya ve âhiret nizamı olan İslâmiyet hakkında yeter derecede bilgi edinmemiştir. Şekli bazı formaliteleri tamamlamış diye onu ya din eğitimi veren müesseselerden birine veya Diyanet Teşkilâtından bir vazifeye tayin etmişlerdir. İmdi bu İslâmî-ilmî şahsiyet kazanamamış, henüz kızmaya hakkımız olmadığı için «zavallı» diyebileceğimiz kimse ne yapsın! Yepyeni bir hayata atılmış; kendisini, bilmediği fakat intibak etmeye mecbur kaldığı bir muhit içinde bulmuştur.

Aziz okuyucu, canım kadar değerli, öz kardeşim gibi sevgili tuttuğum ilim yolcusu! Burada söz konusu ettiğimiz kimsenin ne yapması lâzım geldiği üzerinde durmayacağız, çünkü biz «olması lâzım gelen»den değil, tecrübelerimize dayanarak «olan»dan bahsedecektik. Biraz önce tasvir etmeye çalıştığımız insan, işe yeniden başlarcasına, kronometreyi durdurup geçmiş hayatını bir daha yaşamak istemiyor, istemiyor. Buna ne psikoloji, ne aile durumu, ne aldığı görevin mahiyeti ve ne de çevresi müsait değildir. Yeniden tahsil görme ve ilmi şahsiyet kazanma vasıtalarından, kendine güven, kendi kendine yeterlilik iktisap etme imkânlarından mahrum olan bu insan ne yapacaktır? Umumiyetle şayi' olan acı gerçeği söylememe müsaade ederseniz şöyle diyece-

ğim: Şayet din adamı ise, benliğinde duyduğu boşluğu doldurmak için, ya hırçın, cemaate yüz vermez, acı dilli, cehennem yolculuğunun acente şefi imiş gibi korkutucu, ama sadece korkutucu olacak; veya makam, servet ve nüfuz otoritelerine emir erliği yapacaktır. Bu ikinci tipin, cehaletine inzımam edecek olan menfaatçiliği ve dindeki aldırmaçlığı ona «bırakınız yapsın, bırakınız geçsin» havası içinde birçok cevaz fetvası verdirmesi de mümkündür, özellikle seçkin zümre için.

Tahsil çağında kafasını ve gönlünü gerektiği şekilde imar etmeyen insan vazife hayatında şayet bir öğretmen ise iki yoldan birini seçmektedir. O bir «baba»dır, notu boldur, talebeyle çok hoş geçinir, hatta onlarla —bazan kahveye beraber gidecek kadar— lâubâlidir. Öğrenciyi hiç bir şekilde kınamaz. Kendisine değer verdiğini zanneden, dersine çalışma belâsından (!) kurtulmuş bulunan öğrenci bu nazık, bu baba öğretmenden çok memnundur. Bilmez ki yüzünde kendisini medh eden bu adam aslında ona kötülük etmekte, onun inkişafına ve ilerleyişine engel olmaktadır. Peygamber efendimiz, başkasını fazla öven bir adama: «Yazıklar olsun sana, onu medh etmek suretiyle öldürmüş gibi oldun, onu öldürdün, onu öldürdün...» buyurmuşlardır (1).

İlim gibi şerefli bir hamûleden yoksun olan öğretmen canlandırdığı ikinci bir tip de zalim insan tipidir. Talebeyi sınıfta konuşturmamak, soru sordurmamak, kıt not vermek, en küçük bir hareketinden ötürü onu muahaze etmek... suretiyle durumunu korumak ve otorite kurmak ister. Bu tipler, bazan, kendi söyledikleri yalanlara bir müddet sonra kendilerinin de inanması gibi gerçekte talebe düşmanı kısilirler. Okulun içinde ve dışında devamlı talebeden yakınırlar. Şahsen en çok nefret ettiğim ve kızdığım insan tipidir bu. Kendi basitliğinin, kendi küçüklüğünün ve kendi tenbelliğinin intikamını öğrenciden almak isteyen ve «öğretmen» unvanını da lekeleyen bu tipin buna ne hakkı vardır! Cahile bilgi, nâkisa kemal ve bâedebe edep öğretmekle görevlendirilmiş, bunun için de milletin alın-terinin bir parçası kendisine tahsis edilmiş bu insan, beğenmiyor ve düzeltmek de istemiyorsa, yapacağı ilk iş bulunduğu müesseseyi terk etmektir.

Aziz gaye arkadaşım! Bu söylediklerimde beni tasvip ettiğinizi zannediyorum. Fakat kulağınıza he-